

UDK 27-772-462-47
Primljeno: 3. 4. 2018.
Prihvaćeno: 26. 6. 2018.
Pregledni članak

TIJELA SUDJELOVANJA I SUODGOVORNOSTI NA BISKUPIJSKOJ RAZINI

Slavko ZEC

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci – Područni studij
Omladinska 14, 51 000 Rijeka
slavko.zec@ri.t-com.hr

Sažetak

Suradnja i suodgovornost u Crkvi izviru iz temeljnog zajedništva (*communio*) koje postoji između svih Kristovih vjernika, te su *zajedništvo* i *sinodalnost* temeljne značajke Crkve, kao Božjeg naroda, što se jasno iščitava i iz ekleziologije Drugoga vatikanskog koncila. Ostvarenje tih temeljnih odrednica vidljivo je osobito na razini partikularne Crkve, biskupije.

U članku se stoga prikazuju kanonske strukture suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini, kao konkretnim tijelima preko kojih se ostvaruje unutarcrkveni dijalog, ali to može vrijediti i za ostale oblike partikularnih Crkava, koje su u pravu izjednačene s biskupijom (usp. ZKP, kan. 368). Riječ je o sljedećim tijelima: biskupijsko pastoralno vijeće, prezbiterско vijeće, zbor savjetnika i biskupijsko ekonomsko vijeće, ali se pritom ne može zaobići ni biskupijska sinoda kao važna struktura kroz čije se održavanje očituje sudjelovanje i suradnja. Sva su ta tijela značajna i važna jer svojim mišljenjem, savjetodavnim glasom, ali ponekad i izražavanjem pristanka u skladu sa zakonom, izravno pomažu dijecezanskom biskupu u donošenju odluka i u upravljanju biskupijom te na taj način pridonose pastoralnoj i svakoj drugoj dobrobiti partikularne Crkve.

U zaključku se naglašava da su sva tijela suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini potrebna i imaju svoje mjesto i ulogu u životu partikularne Crkve jer daju svoj osobit doprinos procesu donošenja odluka mjerodavnih crkvenih vlasti, koje teže zajedničkoj dobrobiti biskupije i cijele Crkve.

Ključne riječi: partikularna Crkva, nad/biskupija, strukture sudjelovanja i suodgovornosti, savjetodavni i odlučujući glas, biskupijska sinoda, pastoralno vijeće, prezbiterско vijeće, ekonomsko vijeće, zbor savjetnika.

Uvodne napomene

Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.) na poseban je način naglasio sinodsku narav Crkve kao Božjeg naroda (usp. LG 9ss). Sinodalnost u Kristovoj Crkvi počiva na temeljnoj značajki crkvenog zajedništva (*communio* – usp. GS 32). Kao vidljivi izričaji tog crkvenog zajedništva izrastaju tijela suradnje i suodgovornosti na različitim razinama Crkve.¹ Na temeljima koncilske ekleziologije *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983. godine poima partikularnu Crkvu, na prvom mjestu biskupiju, kao »dio Božjeg naroda« (*populi Dei portio* – ZKP, kan. 369).² Zato govoreći o tijelima sudjelovanja i suodgovornosti na biskupijskoj razini govorimo zapravo o unutarcrkvenom dijalogu u konkretnoj pojavnosti jedne biskupijske zajednice koja, okupljena oko svojeg biskupa, u suradnji s prezbiterijem i svim sastavnicama Božjeg naroda, promiče *communio*. Pritom treba imati u vidu da biskup, kao vlastiti pastir, povjereni mu dio Božjeg naroda »po evanđelju i euharistiji sabire u Duhu Svetome« (ZKP, kan. 369). Stoga se tijela sudjelovanja i suodgovornosti na biskupijskoj razini mogu ispravno razumjeti u hermeneutičkom ključu koji izvire iz Objave, crkvenog učiteljstva, teološkog i ekleziološkog promišljanja, da bi konačno dobio i svoj kanonski oblik.

U tom kontekstu treba napomenuti da *strukture sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini* možemo shvatiti u širem i u užem smislu. U širem smislu to su sva biskupijska tijela i organizmi koji pomažu boljem funkcioniranju biskupije kao takve, tako da tu ulazi, na primjer, i biskupijski *caritas*,³ stolni ili zborni kaptol,⁴ te biskupijska ustanova za uzdržavanje klera i

¹ O prvim godinama neposredno nakon Drugoga vatikanskog koncila te o jednom novom mentalitetu koji se stvorio, posebno među vjernicima laicima, glede sudjelovanja i suradnje u životu Crkve, a čemu je snažan impuls dao sâm papa Pavao VI. u svojoj prvoj enciklici *Ecclesiam suam* (1964.), kao i osnivanjem Vijeća za laike (1967.) vidi u: Antonio BARRUFFO, Il dialogo all'interno della Chiesa, u: *La Civiltà Cattolica*, 123 (1972.), 457–463.

² *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: *Acta Apostolicae Sædis*, 75 (1983.) II, 1–317 (dalje: AAS); hrvatski prijevod: *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKP).

³ Biskupijski *caritas* ima svoj statut prema kojem se ravna u karitativnom djelovanju. Taj statut treba biti u skladu i po ugledu na statut *Hrvatskog Caritasa*, koji je potvrdila i odobrila Hrvatska biskupska konferencija 9. lipnja 1992. godine. Također biskupijski *caritas* treba biti prijavljen i u Evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj, treba imati svoj matični broj i OIB, da bi prema građanskom zakonodavstvu mogao zakonito poslovati i obavljati svoju karitativnu djelatnost.

⁴ *Stolni ili zborni kaptoli*, gdje postoje, po našim su biskupijama starodrevnog karaktera, imaju obično dugu povijest i časnu tradiciju. Kao takvi, oni imaju istaknuto mjesto u životu partikularne Crkve pa je normalno da imaju statut u skladu sa ZKP, kan. 506, i da mogu poslovati kao pravne osobe, pogotovo u raspolaganju i upravljanju svojim vlasništvom u crkvene svrhe.

drugih crkvenih službenika.⁵ Predaleko bi nas odvelo kad bismo htjeli detaljno analizirati svaku od tih ustanova i njihove temeljne pravne akte, odnosno statute. Međutim, za te biskupijske ustanove i nije sporno da trebaju imati svoj statut i da su redovito pravne osobe, iako djeluju unutar druge pravne osobe, tj. biskupije, one ipak djeluju s nekom samostalnošću. Te se ustanove, osim toga, obično i prijavljuju u Evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve, jer njihovo djelovanje nije isključivo na crkvenom području, nego mogu, a u praksi i imaju, doticaj i s građanskim područjem.

U užem smislu, *strukture sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini* su one koje su upravo kao takve i predviđene u kanonskom pravu: na prvom mjestu možemo navesti biskupijsku sinodu, a zatim biskupijsko pastoralno vijeće (ZKP, kann. 511–514), prezbitersko vijeće (ZKP, kann. 495–501), biskupijsko ekonomsko vijeće (ZKP, kann. 492–493) i zbor savjetnika (ZKP, kan. 502), a – gdje postoji – i *biskupsko vijeće* (ZKP, kan. 473 § 4).⁶ Ta tijela su uistinu u uskoj svezi s dijecezanskim biskupom i neposredno mu, svaki na svoj način, pomažu bilo u upravljanju biskupijom bilo u pastoralnom djelovanju. Redovito to čine savjetom (*consilium*), ali i davanjem pristanka (*consensus*) kad je to prema pravnoj odredbi određeno i potrebno. Stoga ćemo se zadržati upravo na tim biskupijskim tijelima, jer sva ona ulaze u skupnosti osoba koje zbornim djelovanjem očituju suradnju i suodgovornost na biskupijskoj razini.

1. Odlučujući i savjetodavni glas u Crkvi

Prije nego krenemo u analizu pojedinog tijela suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini, potrebno je pojasniti značenje odlučujućega i savjetodavnog glasa u Crkvi. Naime, i jedan i drugi glas u Crkvi razumiju se u teološkom i ekleziološkom značenju i bitno se razlikuju od svjetovnog shvaćanja tih poj-

⁵ *Biskupijska ustanova za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika* (kratica: BUZUK ili negdje: UZUK) relativno je novijeg datuma i treba biti osnovana u svakoj našoj biskupiji, nakon promjene financijskog poslovanja na razini Crkve u Hrvatskoj od 2000. godine naovamo. Tada je naime pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji osnovana Središnja ustanova za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika, koja je svim biskupijama predložila nacrt statuta. Stoga se očekuje ne samo da ga imaju nego da statuti tih srodnih biskupijskih ustanova budu i ujednačeni, budući da su im i svrhe, uređenje, upravljanje i načini djelovanja u osnovi isti.

⁶ Da bi se prikladnije potpomagala pastoralna djelatnost, biskup može, kada prosudi da je to korisno, ustanoviti biskupsko vijeće, koje se sastoji od generalnih vikara i biskupskih vikara. Tu je riječ o najužem krugu biskupovih suradnika koji s njime dijele svakodnevnu skrb i suodgovornost za dobrobit biskupije pa se pretpostavlja da među članovima biskupskog vijeća postoji redovit, otvoren i iskren dijalog o svim pitanjima koja se tiču dobra cjelokupne biskupije, ponajprije u pastoralnom smislu.

mova na području građanskog prava, društvenog i političkog života uopće. O čemu je, dakle, riječ kada u Crkvi, teologiji, ekleziologiji, pa onda i u kanonskom pravu, govorimo o savjetodavnom ili o odlučujućem glasu nekog crkvenog tijela?⁷ Držimo važnim odgovoriti i pojasniti to pitanje od nemale važnosti za redovit život crkvene zajednice, na bilo kojoj razini, da bismo onda u ispravnom ključu mogli razumjeti značenje, ulogu i mjesto pojedinih tijela suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini. Pritom treba imati u vidu kanonsko-pravnu odredbu ZKP, kan. 127, §§ 1–2, koji određuje na koji način pristanak ili savjet utječu na valjanost čina koje postavlja poglavar: »Ako se zahtijeva pristanak, nevaljan je čin poglavara koji nije zatražio pristanak tih osoba ili koji je radio protivno njihovu mišljenju ili protivno mišljenju nekoga od njih« (ZKP, kan. 127, § 2, 1°). »Ako se zahtijeva savjet, nevaljan je čin poglavara koji se nije posavjetovao s tim osobama; iako poglavar nije obavezan prikloniti se njihovom, premda jednodušnom, mišljenju, ipak bez veoma važnog razloga prema svojem sudu neka ne odstupi od njihova mišljenja, osobito ako je jednodušno« (ZKP, kan. 127, § 2, 2°). Institutom pristanka i savjeta crkveni zakonodavac zapravo štiti i promiče suradnju i suodgovornost u Crkvi. U tom svjetlu treba promotriti i značenje odlučujućeg i savjetodavnog glasa u Crkvi.

1.1. Odlučujući glas (votum deliberativum)

Pojam odlučujućeg glasa obuhvaća ove elemente: *subjekt*, koji izražava svoj glas, to može biti i skupnost osoba (*universitas personarum*), u smislu ZKP, kan. 115; *predmet* odlučivanja: odlučujući glas znači da skupnost osoba očituje vlastitu volju (preko glasa) u odnosu na neki predmet o kojem se odlučuje.

Da bismo uočili razliku u kanonskom i građanskom pravu glede odlučujućeg glasa, potrebno je zaustaviti se na skupnosti osoba i uzeti u obzir ova tri elementa: položaj predsjednika, vrijednost predsjednikova glasa i odluku skupnosti osoba.

U građanskom pravu, položaj predsjednika u skupnosti osoba jednak je onome ostalih članova, tako da predsjednika možemo označiti kao prvog

⁷ Tumačenje koje će uslijediti kao odgovor na postavljeno pitanje i koje će pojasniti pojmove *odlučujući glas* i *savjetodavni glas* temelji se na promišljanju kard. F. Coccopalmerija, predstojnika Papinskog vijeća za zakonske tekstove. Usp. Francesco COCCOPALMERIO, *La natura della consultività ecclesiale*, u: RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, Milano, 2000., 23–32; Francesco COCCOPALMERIO, *De Paroecia*, Roma, 1991., 168–174; Francesco COCCOPALMERIO, *La parrocchia tra Concilio Vaticano II e Codice di Diritto Canonico*, Cinisello Balsamo (Milano), 2000., 218–225.

među jednakima (*primus inter pares*). Dosljedno tome, predsjednikov glas ima jednaku vrijednost kao i glas ostalih članova; odluka skupnosti osoba zbir je glasova i donosi se većinom glasova, a u toj većini glasova ne mora biti i predsjednikov glas, što npr. vrijedi za odlučivanje u parlamentima u modernim demokracijama, gdje se zato i naglašava da je važno poštivati proceduru.

U kanonskom pravu, međutim, moramo razlikovati dvije strukture: one skupnosti osoba u kojima svi članovi imaju isti hijerarhijski položaj (usp. ZKP, kan. 115, § 2: »s jednakim pravom«) od onih u kojima članovi imaju različit hijerarhijski položaj (»s nejednakim pravom«). Hijerarhijski jednaki ili različit položaj odnosi se na položaj predsjednika: on može biti *primus inter pares* ili je u različitom, to jest višem hijerarhijskom položaju u odnosu na ostale članove. U prvom slučaju predsjednikov glas u odlučivanju jednak je ostalim glasovima, dok u drugom slučaju njegov glas ima veću vrijednost u odnosu na druge glasove.

Skupnost osoba u kojima svi članovi imaju jednaki hijerarhijski položaj jesu vjerna društva o kojima se govori u ZKP, kan. 298 i sljedećima, te ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, o kojima se govori u ZKP, kan. 573 i dalje. U tim strukturama nalazimo pojam *odlučujućeg glasa* kako se shvaća u građanskom pravu.

S druge strane, u Crkvi postoje skupnosti osoba čiji članovi nemaju jednak, nego različit hijerarhijski položaj. To je upravo slučaj s crkvenim strukturama i tijelima suradnje u partikularnim Crkvama i u župama. Položaj predsjednika u tim je strukturama hijerarhijski viši od ostalih članova. Iz toga slijedi da je predsjednikov glas također hijerarhijski različit, to jest viši od glasa ostalih članova. To znači da njegov glas mora biti uključen u onu većinu glasova kojom se donosi odluka. Ako nije tako, to jest ako u većini glasova nije uključen i glas predsjednika, nemamo odlučujuću volju skupnosti osoba i odluka nije donesena.

Takva se struktura odlučujućeg glasa očituje u samom *Zakoniku kanonskog prava* i najbolje se vidi na primjeru ekumenskog koncila: s jedne se strane tvrdi da je ekumenski koncil odlučujuće tijelo tako da biskupi na općem koncilu sudjeluju »s odlučujućim glasom« (ZKP, kan. 339, § 1), a s druge se strane pojašnjava i određuje da »odluke općeg sabora nemaju obvezatne snage, osim ako ih zajedno sa saborskim ocima rimski prvosvećenik odobri, potvrdi i naredi da se proglaše« (ZKP, kan. 341, § 1).

Možemo, dakle, zaključiti: pojam *odlučujući glas* zajednički je građanskom i crkvenom pravu, ali taj pojam može biti bitno različit u jednom i drugom pravnom poretku, već prema tome na koju ga skupnost osoba primjenjujemo, ili u našem slučaju na koje tijelo suradnje i suodgovornosti.

1.2. *Savjetodavni glas* (votum consultivum)

Kod savjetodavnog glasa treba uzeti u obzir dva elementa:

a) *subjekt*, odnosno osoba koja odlučuje, prije donošenja odluke, traži od drugog subjekta (od druge osobe koja se naziva savjetnik) savjet ili mišljenje u vidu donošenja odluke. Takvi savjeti ili mišljenja mogu imati dvostruk sadržaj: mogu sadržavati objektivne podatke (kakva je stvarnost, činjenice) i može biti praktičan savjet (kako se treba postaviti, postupiti u nekoj situaciji).

b) kada osoba koja odlučuje primi odgovor, odnosno mišljenje ili savjet, *slobodna* je prihvatiti ga ili ne prihvatiti; drugim riječima slobodna je odlučiti prema dobivenom odgovoru ili različito od toga.

Takav opis pojma *savjetodavni glas* zajednički je građanskom i crkvenom pravu. Međutim, u cilju pojašnjenja što je specifično u jednom i u drugom pravu, i po čemu se razlikuju, potrebno je uzeti u obzir dva kriterija: *traženje savjeta*, glede razloga toga traženja te *obvezatnosti* ili neobvezatnosti traženja savjeta s jedne strane, te eventualno *neprihvatanje* savjeta glede područja i razloga o kojima je riječ.

U *građanskom pravu*, traženje savjeta ima razlog u tome što onaj tko odlučuje ne poznaje stvarnost i nisu mu dostupni podatci te je nesiguran u svojoj prosudbi, pa zato pita savjetnika da mu iz svojeg iskustva i znanja pomogne u otkrivanju stvarnosti i donošenju ispravnog suda. *Razlog zbog kojeg se traži savjet* je dakle čisto *ljudsko-sociološke naravi*, i obuhvaća normalni odnos između onoga tko odlučuje i onoga tko savjetuje te ono što se događa u ljudskoj zajednici, tj. među ljudskim osobama. Što se pak tiče obveze da traži savjet, ta obveza postoji u onoj mjeri u kojoj onaj tko donosi odluku ne poznaje potrebne elemente i stvarnost o kojima odlučuje ili prosuđuje. Ako poznaje stvarnost, tada nema obveze tražiti savjet jer bi zapravo to bilo beskorisno budući da bi od savjetnika dobio odgovor koji mu je već poznat, tako mu nije potreban praktični savjet jer je već oblikovao praktični sud. U tom slučaju, dakle, onaj tko odlučuje ne samo da je slobodan prihvatiti ili ne prihvatiti savjet stručnjaka nego je jednako tako slobodan tražiti ili ne tražiti njegovo mišljenje ako su mu stvari već poznate. Dakle, ako ne prihvaća ponuđeni savjet, to se može odnositi na područje neprihvatanja, što mogu biti podatci i saznanja, ili praktični sud, tj. kako postupiti. Ako je riječ o spoznajnim podacima, onaj tko odlučuje može teže odbaciti savjet budući da je riječ o objektivnim podacima koji oslikavaju stvarnost kakva je. Ako je, pak, riječ o praktičnom sudu, lakše može odbaciti savjete, jer je takav sud više diskrecijske naravi, te se može ovako ili onako vrednovati i procjenjivati neka situacija. U načelu, onaj tko odlučuje

može imati temeljni razlog zašto ne prihvaća savjet u vlastitom uvjerenju da je njegovo mišljenje bolje i vrijednije od mišljenja savjetnika ili stručnjaka. U tom slučaju *razlog odbijanja savjeta* ili mišljenja je *ljudsko-sociološke naravi*, to jest veća vrijednost mišljenja onoga tko odlučuje protiv manje vrijednog mišljenja savjetnika ili stručnjaka.

Da bismo, za razliku od građanskog prava, dobro razumjeli pojam *savjetodavni glas u kanonskom pravu*, treba kao polazište uzeti osnovnu tvrdnju u ZKP, kan. 212, § 2, gdje se propisuje da »vjernici imaju pravo, katkada dapače i dužnost, prema znanju, stručnosti i ugledu koji imaju, posvećenim pastirima očitovati svoje mišljenje o onom što je za dobrobit Crkve«. Pravo i obvezu savjetovati posvećene pastire vjernici imaju jednostavno na temelju toga što su Kristovi vjernici (*Christifideles*), što znači da su kršteni i krizmani. Drugim riječima, oni su savjetnici posvećenim pastirima zbog toga što su *primili sakramente krsta i potorde*.

Na tom temeljnom polazištu i pretpostavci možemo dalje promotriti savjetodavni glas, i opet pod dvostrukim vidom: *traženje savjeta i moguće neprihvatanje savjeta*.

a) Što se tiče *traženja savjeta*, razlog zbog kojega pastiri traže savjet od vjernika može biti dvojak: zato što su vjernici sposobni savjetovati, bilo općenito ili u nekoj specifičnoj materiji u kojoj su stručni, a pastiri trebaju razjašnjenje u pojedinim pitanjima ili su nesigurni u svojim prosudbama. Taj je razlog sličan građanskom području i svodi se na čisto *ljudsko-sociološku narav*. Drugi razlog zašto pastiri traže savjet od vjernika leži u činjenici da su Kristovi vjernici savjetnici pastirima u snazi sakramenata krsta i potvrde koje su primili. Uvodeći taj razlog traženja savjeta, bitno se odmičemo od svjetovnog poimanja savjetodavnog glasa, jer je taj razlog nadasve *teološke naravi*.

Kada je u pitanju *obvezatnost* traženja savjeta, i ta je obvezatnost također dvojaka: može biti *sociološke naravi* jer ta obvezatnost postoji u mjeri u kojoj postoji neznanje i nepoznavanje činjenica i stvarnosti onoga tko odlučuje, a stručnjak ima to znanje i poznaje podatke i stvarnost. Međutim, premda nema toga razloga sociološke naravi jer su osobi koja donosi odluku poznati svi potrebni podatci i stvarnost i već su oblikovali praktični sud kako postupiti, ipak još uvijek postoji obveza traženja savjeta *zbog razloga teološke naravi*: obveza traženja savjeta proistječe iz toga što su vjernici savjetnici posvećenih pastira snagom sakramenata krsta i potvrde.

b) S obzirom na moguće neprihvatanje savjeta, treba obratiti pažnju na razlog neprihvatanja. Taj razlog može biti ljudsko-sociološki kao u svjetovnom poimanju savjetodavnog glasa, gdje onaj tko odlučuje vrednuje svoje mišljenje

jačim od onoga drugoga. To međutim na kanonskom području i u kanonskom poimanju savjetodavnog glasa nije dovoljno jer neprihvatanje savjeta mora biti primjereno situaciji sukladno *teološkom i ekleziološkom razlogu*. U čemu je, dakle, ta primjerenost? Pastir ne prihvaća savjet ne samo zato jer smatra da je njegovo mišljenje kvalitetnije i bolje nego zato jer *u svojoj savjesti, pred Bogom drži da ne može prihvatiti savjet*. Razloge neprihvatanja vrednuje ne samo po svojoj ljudskoj pameti (to nije dovoljno) nego i po svojoj savjesti, prema mudrosti koja dolazi od Boga. U savjesti i kroz molitvu došao je do uvjerenja da je Božji sud i Božja volja drukčija od onoga što je primio od vjernika kao savjet ili mišljenje. Razlog odbacivanja savjeta zato je ne sociološke naravi, nego *teološke* naravi. Svi Kristovi vjernici bez obzira na stalež, bili klerici ili laici, moraju težiti traženju i otkrivanju Božje volje u svojim životima. Zato u važnim pitanjima za život Crkve mora doći do izražaja teološki i ekleziološki smisao savjetodavnog glasa, pa tako i u tijelima suradnje i suodgovornosti na svim, pa i na biskupijskoj razini, koji se bitno razlikuje od svjetovnog poimanja savjetodavnog glasa. Ne smijemo, naime, smetnuti s uma da je u Kristovoj Crkvi djelatan Duh Sveti, koji govori *u i po* svim vjernicima koji su ga primili po sakramentima inicijacije.⁸ Zato unutarcrkveni dijalog, na temelju kojega se može graditi suradnja i suodgovornost u Crkvi, nije izbor i nije prepušten ničijoj voluntarističkoj prosudbi. Dijalog unutar Crkve jednostavno je imperativ kojem nitko od Kristovih vjernika, koji su obilježeni sakramentom krsta i potvrde, ne može izmaći. Svi su naime u zajedništvu Crkve (*communio*) pozvani oslušivati što Duh u ovo vrijeme govori Crkvi, i pastiri i vjernici, prihvaćajući službe i karizme za rast zajednice, te u poslušnosti Duhu donositi prave odluke za pravo vrijeme. To je doista prvi i temeljni razlog suradnje i suodgovornosti u Crkvi. Jedino se u tom *teološko-ekleziološkom ključu* može ispravno i cjelovito razumjeti i odredba ZKP, kan. 127, § 2, 2°, koja u kontekstu odredaba o pravnim činima govori o savjetodavnom glasu u kanonskom pravu: »Kad se pravom određuje da je poglavaru za izvršenje čina potreban pristanak ili savjet određenih osoba kao pojedinaca, vrijedi ovo: 2° ako se zahtjeva *savjet*, nevaljan je čin poglavara koji se nije posavjetovao s tim osobama; iako poglavar nije obvezan prikloniti se njihovu, premda jednodušnom, mišljenju, ipak bez veoma važnog razloga prema svojem sudu neka ne odstupi od njihova mišljenja, osobito ako je jednodušno«.

⁸ Usp. Francisco Javier URRUTIA, *De normis generalibus*, Romae, 1983., 87.

2. Biskupijska sinoda

Ilustrativno je u tom smislu navesti primjer biskupijske sinode, koja je savjetodavno tijelo, »skupština izabranih svećenika i drugih vjernika partikularne Crkve koji pomažu dijecezanskom biskupu na dobrobit sve biskupijske zajednice« (ZKP, kan. 460). Može se reći da je biskupijska sinoda očitovanje zajedništva svih kategorija vjernika koji djeluju u biskupiji prema vlastitom položaju, ulogama i službama koje vrše. Biskupijska sinoda, međutim, nije zborno zakonodavno, nego savjetodavno tijelo i kao takvo ima samo savjetodavni glas. Zbog toga glasovanje na sinodi nema svrhu postići većinsko mišljenje koje obvezuje, nego ima cilj utvrditi *stupanj suglasnosti* članova sinode o podastrijetim prijedlozima, a dijecezanski biskup ostaje slobodan u svojoj odluci hoće li te prijedloge prihvatiti ili neće te hoće li postati obvezni i proglašeni u obliku partikularnog zakona i prava, ili će ostati na razini savjeta, prijedloga i preporuke. U Uputi o biskupijskim sinodama *In constitutione apostolica* od 19. ožujka 1997. godine kaže se da će se biskup »pobrinuti da slijedi opće mišljenje sinodskih članova osim ako to priječi teški razlog, što ga on vrednuje 'pred Gospodinom'⁹, pa zato prosudi da treba postupiti suprotno od onoga što je sinoda prihvatila. To međutim ne umanjuje važnost i značenje savjetodavnog glasa biskupijske sinode. Naime, u Crkvi cilj davanja savjeta (savjetovanja) nije postići većinu glasova na način da bi jedna skupina svojim mišljenjem prevladala nad drugom i nametnula joj svoje mišljenje, nego je cilj tražiti istinu i dobrobit Crkve i zato očitovati *consensus Ecclesiae*. Taj *consensus* međutim nije rezultat računanja glasova, nego nastojanja oko iste vjere u jednoj Crkvi po djelovanju Duha Svetog.¹⁰ Stoga je važan upravo onaj unutarcrkveni dijalog i konkretno vršenje suradnje i suodgovornosti članova sinode, bilo u pripremnim radovima bilo na samim sinodskim zasjedanjima. Na taj način, naime, svi ulaze u proces oblikovanja odluka, koje ulaze u mjerodavnost dijecezanskog biskupa,

⁹ CONGREGAZIONE PER I VESCOVI – CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, Istruzione sui Sinodi Diocesani *In constitutione apostolica* (19. III. 1997), u: AAS, 890 (1997) 10, 706–727. U poglavlju IV, br. 5 biskupov odnos prema sinodskim prijedlozima ovako se izražava: »Durante le sessioni del sinodo più volte occorrerà sollecitare i sinodali a manifestare la loro opinione mediante votazione. Poiché il sinodo non è un collegio con capacità decisionale, tali suffragi non hanno lo scopo di giungere ad un accordo maggioritario vincolante, bensì di accertare il *grado di concordanza* dei sinodali sulle proposte formulate, e così dev'essere loro spiegato. Il Vescovo *resta libero* nel determinare il seguito da dare all'esito delle votazioni, anche se procurerà di seguire il parere comunemente condiviso dai sinodali, a meno che osti una grave causa, che a lui spetta valutare 'coram Domino'.«

¹⁰ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*, Roma, 2014., 658–659.

da naime prema svojoj slobodnoj odluci proglasi zakonsku obvezatnost sinodskih odluka i izjava.

Upravo takav *kanonski pojam odlučujućeg i savjetodavnog glasa* treba imati u vidu kada govorimo i promišljamo o mjestu i ulozi tijela suodgovornosti na biskupijskoj razini i kada su u pitanju ostala tijela suodgovornosti i suradnje.

3. Biskupijsko pastoralno vijeće

Biskupijsko pastoralno vijeće ima izravan izvor na Drugome vatikanskom koncilu (usp. CD 27 i AG 30). U Dekretu o pastirskoj službi biskupa u Crkvi *Christus Dominus*, br. 27e stoji: »Vrlo je poželjno da se u svakoj biskupiji osnuje posebno pastoralno vijeće; neka mu predsjedaju sâmi dijecezanski biskup i neka u njemu sudjeluju posebno izabrani klerici, redovnici i laici. Tom će vijeću biti zadaćom da istražuje i promišlja sve što se odnosi na pastoralni rad te da o tome donosi praktične zaključke.«¹¹ Valja primijetiti koncilsko poimanje i fizionomiju tog vijeća koje ima savjetodavnu ulogu i pomaže dijecezanskom biskupu u predvođenju i koordinaciji cjelokupnog pastorala u biskupiji. Naime, nije uvijek bila jasna takva koncilaska fizionomija biskupijskoga pastoralnog vijeća, nego mu se ponekad pridavala i zadaća koje u tom koncilskom tekstu nema, npr. da bude tijelo koje koordinira župna pastoralna vijeća.¹² Nakana koncilskih otaca bila je međutim da to vijeće bude *savjetodavno tijelo* (to jest, »ima samo savjetovani glas«: ZKP, kan. 514, § 1) na pomoć biskupu u promišljanju i promicanju kvalitetnijega pastoralnog rada na razini cijele biskupije. Kao takvo ono je posebno mjesto gdje se ostvaruje unutarcrkveni dijalog, suradnja i suodgovornost upravo na najvažnijem području zbog kojeg Crkva i postoji, a to je sve kvalitetnije i svakom vremenu primjerenije pastoralnim djelovanjem navijestiti ljudima Radosnu vijest spasenja i dovesti ih do osobnog i spasono-

¹¹ Citirano prema: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus. Dekret o pastirskoj službi biskupa u Crkvi* (28. X. 1965.), br. 27e, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., 292. U dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, br. 30b, stoji: »Da se postigne bolja usklađenost, neka biskup osnuje, ako je to moguće, pastoralno vijeće u kojem će po izabranim delegatima sudjelovati klerici, redovnici i laici«, DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), br. 30b, u: *Dokumenti*, 568.

¹² Takva se vizija mogla naći u direktoriju o pastoralnoj službi biskupa *Ecclesiae imago* iz 1973. godine. Usp. SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Ecclesiae imago* (22. II. 1973.), u: *Enchiridion Vaticanum*, IV, Bologna, 1978., 1226–1487, br. 1945–2328. U izvornom talijanskom tekstu, u br. 204 stoji: »Allo scopo di rendere più efficiente l'attività del Consiglio (pastorale diocesano), il vescovo può stabilire che, richiedendolo il bene dei fedeli, in ogni parrocchia venga istituito assieme agli altri centri di apostolato anche il consiglio pastorale parrocchiale, e tutti questi consigli pastorali parrocchiali vengano coordinati col consiglio diocesano.«

snog susreta s Isusom Kristom. Naglasak je na »biskupijskom« (ili »župnom«) karakteru pastoralnog vijeća, čemu ostaje vjeran i *Zakonik kanonskoga prava* jer ne predviđa neko međubiskupijsko ili nacionalno pastoralno vijeće (*Communicationes*, 13 [1981.] 139).

Prema zamisli pape Ivana Pavla II. novi se *Zakonik kanonskoga prava* treba shvatiti »kao veliki napor da se sam taj nauk, to jest saborska ekleziologija, prenese na kanonistički govor«¹³. To posebno vrijedi kada je riječ o biskupijskome pastoralnom vijeću. Ono je, naime, po svojoj naravi i prema kanonskoj odredbi savjetodavno tijelo dijecezanskog biskupa »čija je dužnost, pod vlašću biskupa, istraživati, prosuđivati i predlagati praktične zaključke o onome što se tiče pastoralnoga rada u biskupiji« (ZKP, kan. 511). Što se tiče sastava toga tijela suradnje i suodgovornosti, *Zakonik* daje jasan kriterij prema kojemu bi trebali u njemu biti zastupljeni vjernici na način da se »u njima zaista ogleda savkoliki dio Božjega naroda koji tvori biskupiju« (ZKP, kan. 512, § 2). Dijecezanski biskup je predsjednik biskupijskoga pastoralnog vijeća, koji ga saziva i odlučuje o objavi onoga što se raspravljalo, te bi se trebalo sastati barem jednom godišnje (ZKP, kan. 514, §§ 1–2). Za to je tijelo izričito u *Zakoniku* propisano da se osniva na vrijeme »prema odredbi statuta danoga od biskupa« (ZKP, kan. 513, § 1). Zato taj statut ulazi u one koje je izravno izdala crkvena vlast. Dakle svaka bi biskupija trebala, prema odredbi *Zakonika kanonskog prava*, imati statut biskupijskoga pastoralnog vijeća.

Nakon objave *Zakonika* nastavilo se pozitivno promišljanje o tom važnom biskupijskom tijelu, pa je tako bilo i na Sinodi biskupa 1987. godine. U svojoj postsinodskoj apostolskoj pobudnici *Vjernici laici* o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu, papa Ivan Pavao II. istaknuo je i ovo: »Nedavna Sinoda u tom smislu je tražila da se pospješi stvaranje Pastoralnih biskupijskih vijeća koja bi se osnivala prema prilikama. Radi se, doista, o načelnom obliku suradnje i dijaloga, kao i o promišljanju na dijecezanskoj razini. Sudjelovanje vjernika laika u tim vijećima povećat će potrebu traženja savjeta i načelo suradnje – što u nekim slučajevima znači i odlučivanje – pa će sudjelovanje u praksi biti šire i snažnije.«¹⁴

ZKP, kan. 511 počinje ovim riječima: »Neka se u svakoj biskupiji, ako to savjetuju pastoralne okolnosti, osnuje pastoralno vijeće«, čime se pokazuje naglašena briga crkvenog zakonodavca da se po tom tijelu u biskupiji, pod vodstvom dijecezanskog biskupa, kontinuirano razvija suradnja i su-

¹³ IVAN PAVAO II., Apostolska konstitucija *Zakone svete stege* (25. I. 1983.), u: ZKP, XXIX.

¹⁴ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1997., br. 25e, 57.

odgovornost vjernika klerika i vjernika laika, kao i pripadnika posvećenog života, na području pastoralnog rada i promicanja apostolata u cijeloj biskupiji. Time se ujedno razvija i potiče poželjni unutarcrkveni dijalog na razini partikularne Crkve, čime ona u konkretnosti svakodnevnog života postaje i raste kao Crkva-zajedništvo (*communio*): zajedništvo svih kategorija i staleža vjernika sa svojim pastirskom biskupom i zajedništvo samih vjernika između sebe.

Biskupijsko pastoralno vijeće je tijelo koje *pomaže* biskupu, pa je ono stoga tijelo istraživanja, prosuđivanja i konkretnih predlaganja koja se odnose na pastoralno djelovanje i aktivnost biskupije. Pastoralno vijeće razlikuje se od prezbiterijskog vijeća, kojega je zadaća pružiti vlastitu suradnju biskupu u upravljanju čitavom biskupijom (ZKP, kan. 495, § 1). Dok je prezbiterijsko vijeće izraz biskupijskog prezbiterija, dotle je pastoralno vijeće izraz čitave crkvene zajednice, koje je biskup središte i vidljivi temelj jedinstva. Stoga se biskupijsko pastoralno vijeće sastoji od klerika: svećenika i trajnih đakona; članova ustanova posvećenoga života, uz dopuštenje mjerodavnog poglavara ili poglavarice; i osobito laika (ZKP, kan. 512, § 1): »Bez obzira na oblik koji slobodno izabere dijecezanski biskup za sastav pastoralnog vijeća, veći dio članova treba da budu laici, budući da se biskupijska zajednica u najvećem dijelu sastoji od laika« (*Okružnica Kongregacije za kler, br. 7, 2–3*).¹⁵ Potreban uvjet je da ti vjernici budu u potpunom zajedništvu s Katoličkom crkvom (ZKP, kan. 512, § 1).

Broj članova pastoralnog vijeća ne smije biti previše velik, tako da se ono može posvetiti vlastitoj zadaći na prikladan način (*Okružnica Kongregacije za kler, br. 7, 4*). *Određivanje članova* pastoralnog vijeća izvršava se prema načinu koji odredi dijecezanski biskup: redovitim izborom kao i izravnim biskupovim imenovanjem, što se određuje statutom. Uzima se kao dobra metoda ona slična ZKP, kan. 497, koji određuje izbor članova prezbiterijskog vijeća: članovi koje bira baza (po izboru), članovi »zbog povjerene im službe« (po službi) i članovi koje slobodno imenuje biskup (po imenovanju). Pritom treba voditi računa da se u biskupijskom pastoralnom vijeću ogleda svakoliki dio Božjeg naroda koji tvori biskupiju i da se imaju u vidu: različiti krajevi biskupije, društvena stanja, društvena zvanja, udio koji imaju u apostolatu, bilo pojedinačno bilo združeni s drugima (ZKP, kan. 512, § 2). Članovi pastoralnog vijeća trebaju biti brižljivo izabrani, tako da pruže jamstvo suradnje i suodgovornosti, pa

¹⁵ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, Litterae circulares *Omnes christifideles* de Consiliis pastoralibus (25. I. 1973.), u: *Enchiridion Vaticanum*, IV, br. 1902–1923.

se zato trebaju odlikovati čvrstom vjerom, dobrim ponašanjem, razboritošću (ZKP, kan. 512, § 3), u najširem smislu toga latinskog izraza (*prudencia*) – iskustvo i znanje, razboritost, pamet.

Kad je biskupska stolica prazna, »po samom pravu« prestane pastoralno vijeće (ZKP, kan. 513, § 2). Međutim, ništa ne priječi da onaj koji privremeno vrši funkcije ordinarija, ako to savjetuju okolnosti, sazove članove pastoralnog vijeća da se s njima savjetuje (*Okružnica Kongregacije za kler*, br. 11).

Biskupijsko pastoralno vijeće, kao i prezbitersko, ima samo *savjetodavni glas*. Rasprava se o nekom problemu može zaključiti putem glasovanja većine i manjine, ali to ne mijenja narav stvari. Glasovanje, kojemu je cilj samo formalno ustanoviti mišljenje pastoralnog vijeća, uvijek ostaje na savjetodavnoj razini i ne stječe nikakvu obvezatnu vrijednost za biskupa. Ipak je jasno da »premda ostaje netaknuta sloboda i samostalnost koje mu punim pravom pripadaju, biskup ne može ne voditi računa o prijedlozima i sugestijama pastoralnog vijeća, napose ako je njihovo mišljenje jednoglasno (*Okružnica Kongregacije za kler*, br. 8). *Zakonik kanonskoga prava*, govoreći općenito o *savjetu*, izričito tvrdi: »iako poglavar nije obvezan prikloniti se njihovu, premda jednodušnom, mišljenju, ipak bez veoma važnog razloga prema svojem sudu neka ne odstupi od njihova mišljenja, osobito ako je jednodušno« (ZKP, kan. 127, § 2, br. 2). Temelj te kanonske odredbe je, dakako, u teološko-ekleziološkom razumijevanje savjetodavnog glasa u Crkvi.

Saziv biskupijskog pastoralnog vijeća, njegovo *funkcioniranje*, njegovo *predsjedanje* (sam ili preko drugih), sve je to u mjerodavnosti dijecezanskog biskupa, koji će se, po analogiji s ZKP, kan. 500, § 1 (koji govori o sjednicama prezbiterskog vijeća), pobrinuti za dnevni red, odrediti pitanja za raspravu ili prihvatiti ona koja predlože članovi. Isto tako samo biskupu pripada to da objavi ono o čemu se raspravljalo na pastoralnom vijeću (ZKP, kan. 514, § 1), a do tada su članovi obvezni čuvati tajnu.

Predstavnici biskupijskoga pastoralnog vijeća imaju pravo i obvezu sudjelovati i u drugim strukturama unutarcrkvenog dijaloga, suradnje i suodgovornosti, kao što je sudjelovanje na pokrajinskom saboru (ZKP, kan. 443, § 5) i na biskupijskoj sinodi (ZKP, kan. 463, § 1, br. 5).

4. Prezbitersko vijeće

Prezbitersko vijeće je skupština svećenika koja predstavlja prezbiterij te je »kao biskupov senat« (ZKP, kan. 495, § 1), neposredno tijelo suodgovornosti s dijecezanskim biskupom i pomaže mu »u upravljanju biskupijom [...] da bi se

što više unapređivala pastoralna dobrobit njemu povjerenog dijela Božjeg naroda«. Zato *Zakonik kanonskoga prava* donosi opširne kanonske odredbe za to vijeće, koje je samo potrebno pretočiti u statut budući da je vrhovni zakonodavac izričito odredio »neka prezbiterско vijeće ima svoj statut« (ZKP, kan. 496). Taj statut ulazi spada u one koje je izravno formulirala ustanova, a potvrdila mjerodavna vlast.¹⁶

To tijelo ima temelj u ekleziologiji Drugoga vatikanskog koncila, a bliži izvor prezbiterског vijeća nalazi se u *Christus Dominus*, br. 27b i u *Presbyterorum ordinis*¹⁷, br. 7a, gdje se izričito govori da u svakoj biskupiji treba biti skupina ili senat svećenika, koji predstavljaju prezbiterij, i koji svojim mišljenjem i savjetima mogu djelotvorno pomoći biskupu u upravljanju biskupijom. Teološki temelj prezbiterског vijeća, kao i ostalih biskupovih tijela sastavljenih od prezbitera, nalazi se u jedinstvu prezbitera i biskupa, koje se temelji na ontološko-sakramentalnom zajedništvu među njima, premda u različitosti stupnja. Na sakramentalnom i hijerarhijskom zajedništvu temelji se činjenica da su prezbiteri suradnici biskupskog reda (usp. PO 2b) i biskupima su dani kao potrebna pomoć, suradnici i savjetnici u službi naučavanja, posvećivanja i vodstva Božjeg naroda.¹⁸

Ta skupina ili senat svećenika (*coetus seu senatum sacerdotum*), predstavničko tijelo prezbiterija, prvi put se naziva »prezbiterско vijeće« u motupropriju pape Pavla VI. *Ecclesiae Sanctae* (6. VIII. 1966.),¹⁹ iz čega se jasnije vidi dominantno svećenička narav tog vijeća. Okružno pismo Kongregacije za kler

¹⁶ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Zakonik kanonskoga prava. Knjiga I. Opće odredbe* (scripta), 58.

¹⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), br. 7a, u: *Dokumenti*, 608–609 (dalje: PO).

¹⁸ Usp. IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica post-synodalis de Episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe Pastores gregis* (16. X. 2003.), u: AAS, 96 (2004.) 12, 825–927. U br. 47 stoji: »Non sine causa decretum conciliare *Christus Dominus*, dum particularem describit Ecclesiam, eam definit veluti fidelium communitatem curae pastoralis Episcopi creditam cum cooperatione presbyterii.¹⁸¹ Exstat, revera, inter Episcopum et presbyteros *communio e sacramento* exoriens, virtute scilicet sacerdotii ministerialis vel hierarchici, quae participatio est unici sacerdotii Christi, et hanc ob rem, etiamsi diverso in gradu, virtute suffulta unius ministerii ecclesialis ordinati et unice missionis apostolicae.« (Kurziv je u izvorniku.)

¹⁹ Usp. PAULUS PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae, Normae ad quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II Decreta statuuntur, Ecclesiae Sanctae* (6. VIII. 1966.), u: AAS, 58 (1966.) 11, 757–787. U prvom dijelu, br. 15, § 1 uloga i mjesto prezbiterског vijeća opisuju se ovim riječima: »Ad Consilium Presbyterale quod attinet: § 1. In unaquaque dioecesi, modis ac formis ab Episcopo statuendis, habeatur Consilium Presbyterale, scilicet coetus seu senatus sacerdotum, Presbyterium repraesentantium, qui Episcopum in regimine dioecesis suis consiliis efficaciter adiuvare possit. In hoc Consilio Episcopus sacerdotes suos audiat, consulat et cum eis colloquatur de iis quae ad necessitates operis pastoralis et bonum dioecesis spectant.«

Presbyteri sacra (11. IV. 1970.)²⁰ naglašava da je prezbiterij jedna obitelj kojoj je biskup otac, a prezbiterijsko vijeće definira kao *posebno savjetodavno tijelo* biskupa jer je po samoj svojoj naravi i načinu postupanja ispred svih drugih savjetodavnih tijela, te tvrdi: »Danas je osobito važno i korisno da se između biskupa i prezbiterâ osnuje tijelo zajedničkog razgovora i dijaloga.«²¹ To je tijelo ministrijalnog ili hijerarhijskog svećeništva koje s biskupom, premda u različitom stupnju, sudjeluje na jednom i jedincatom Kristovu svećeništvu. Stoga djeluje uvijek u zajedništvu s biskupom i nikad bez njega. To su razlozi da se jedino tom tijelu daje atributivni naslov »biskupov senat«. Predstavničko je tijelo prezbiterija jer ga predstavlja kada daje savjete i mišljenja biskupu i kada vrši službu upravljanja koja je vlastita prezbiterima.

Upravo zbog tih teoloških i duboko eklezioloških razloga crkveni je zakonodavac odredio da je osnivanje prezbiterijskog vijeća obvezatno u svakoj biskupiji. U pravilu prezbiterijsko vijeće ima *samo savjetodavno glas*, ali u nekim slučajevima od njega se traži i pristanak kada je to izričito pravom određeno (ZKP, kan. 500, § 2). Međutim, nijedan od tih slučajeva nije predviđen u sadašnjem *Zakoniku*, zbog čega se spomenuta mogućnost odnosi samo na budućnost.

Ipak, i ovdje valja prizvati ispravno shvaćanje odlučujućeg i savjetodavnog glasa u Crkvi i kanonskom pravu.

Naime, pravom je u *Zakoniku* određeno da se dijecezanski biskup treba posavjetovati s prezbiterijskim vijećem u sljedećim slučajevima: u važnijim poslovima (ZKP, kan. 500, § 2); za održavanje biskupijske sinode (ZKP, kan. 461, § 1); kod osnivanja, ukidanja i mijenjanja župe (ZKP, kan. 515, § 2); za namjenu priloga predanog župnoj blagajni (ZKP, kan. 531); za osnutak pastoralnog vijeća u župama (ZKP, kan. 536, § 1); za gradnju crkava (ZKP, kan. 1215, § 2); za svođenje neke crkve na svjetovnu uporabu (ZKP, kan. 1222, § 2); te za nametanje umjerenog doprinosa za potrebe biskupije (ZKP, kan. 1263).

U okviru suradnje i suodgovornosti indikativna je i kanonska odredba prema kojoj se prezbiterijskom vijeću povjerava da na biskupov prijedlog odredi skupinu svećenika koji će biskupu kao savjetnici biti od pomoći u slučajevima uklanjanja župnika (usp. ZKP, kan. 1742, § 1). Iz te će skupine, kad je potrebno provesti uklanjanje župnika (*amotio*) jer mu je služba postala »štetna

²⁰ Usp. SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, Litterae circulare ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū de Consiliis Presbyteralibus iuxta placita Congregationis Plenariae die 10 Octobris 1969 habitae, *Presbyteri sacra* (11. IV. 1970.), u: AAS, 62 (1970.) 7, 459–465.

²¹ *Isto*, br. 5.

ili barem nedjelotvorna« (ZKP, kan. 1740), biskup izabrali dvojicu prezbitera s kojima će raspraviti stvar i razmotriti sve okolnosti slučaja. Ako župnik pobija navedene razloge i njihova obrazloženja za uklanjanje sa službe, biskup ponovno poziva tu dvojicu savjetnika da s njima ponovno razmotri stvar prije donošenja odluke o uklanjanju župnika sa službe (usp. ZKP, kan. 1745, 2°). Dvojicu župnika iz te skupine savjetnika biskup treba pozvati i u slučaju premještaja (*translatio*) župnika »ako župnik ne namjerava udovoljiti biskupovu prijedlogu i nagovorima« (ZKP, kan. 1749). U tom će slučaju biskup s tom dvojicom župnika savjetnika »razmotriti razloge koji su u prilog ili protiv premještaja« (ZKP, kan. 1750). Valja uočiti kako crkveni zakonodavac upravo u dvama navedenim slučajevima uklanjanja i premještanja župnika izrijekom potiče na suradnju, sudjelovanje i suodgovornost biskupa i prezbitera za dobro Crkve jer valja »imati pred očima spasenje duša, koje u Crkvi mora uvijek biti vrhovni zakon« (ZKP, kan. 1752).

Članovi prezbiterskog vijeća određuju se prema ZKP, kan. 497 na trostruk način: po slobodnom izboru samih prezbitera, po službi koju vrše i po slobodnom imenovanju biskupa. Način biranja članova prezbiterskog vijeća određuje se statutom pri čemu valja voditi računa da budu predstavljeni svi članovi prezbiterija, zastupljene različite službe i različiti krajevi biskupije (usp. ZKP, kan. 499). Statutom se određuje i vrijeme trajanja članstva, »ali ipak tako da se sve vijeće ili jedan njegov dio obnovi tijekom pet godina« (ZKP, kan. 501, § 1). Aktivno i pasivno pravo glasa (pravo birati i biti izabran) određeno je u ZKP, kan. 498 i treba ga obdržavati i u statutu prezbiterskog vijeća.

U isključivoj je mjerodavnosti dijecezanskog biskupa da sazove prezbitersko vijeće, da mu predsjedava, da odredi pitanja za raspravu ili da prihvati ona pitanja koja predlože članovi, kao i da objavi ono što je određeno, posebno kada je riječ o važnijim poslovima biskupije (ZKP, kan. 500, §§ 1–3).

Prezbitersko vijeće može prestati postojati na dva načina: kad je stolica prazna (njegove zadaće preuzima zbor savjetnika, a novi biskup mora ponovno osnovati prezbitersko vijeće u roku od godinu dana pošto preuzme biskupiju), ali i odlukom biskupa također se može raspustiti prezbitersko vijeće »ako ne obavlja povjerenu mu zadaću na dobrobit biskupije ili je teško zloupotrebljava« (ZKP, kan. 501, §§ 2–3).

5. Zbor savjetnika

Zbor savjetnika je kanonska struktura na biskupijskoj razini koja je izravno uključena u suradnju i suodgovornost jer ima i savjetodavni i, kada to predvi-

da *Zakonik*, odlučujući glas, odnosno dijecezanskom biskupu daje ne samo mišljenje i savjet nego mu je za valjanost nekih pravnih čina potreban i pristanak zbora savjetnika. Riječ je, dakle, o važnom tijelu za čije se ispravno i redovito funkcioniranje pretpostavlja da postoji unutarcrkveni dijalog na biskupijskoj razini.

To je tijelo, kao stabilna ustanova u biskupiji, novost uvedena u *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983. godine budući da su u prijašnjem Pio-Benediktovu *Zakoniku* iz 1917. (ZKP, kan. 423) bili predviđeni biskupijski savjetnici samo za one biskupije u kojima nije mogao biti osnovan katedralni (stolni) kaptol. U novom je *Zakoniku*, dakle, zbor savjetnika ili konzultora samostalno i stabilno tijelo koje je usko povezano s prezbiterkim vijećem budući da dijecezanski biskup slobodno imenuje u zbor savjetnika neke svećenike iz prezbiterskog vijeća (ZKP, kan. 502, § 1). Ipak je to tijelo neovisno od prezbiterskog vijeća jer su pravom definirane zadaće i jer član zbora savjetnika koji prestaje biti član prezbiterskog vijeća ostaje i dalje u funkciji savjetnika, odnosno u članstvu zbora savjetnika.²²

Zakonik vrlo općenito navodi da zbor savjetnika vrši »zadaće određene pravom« (ZKP, kan. 502, § 1), pritom misleći na one slučajeve kada je u *Zakoniku* određeno da dijecezanski biskup mora tražiti savjet ili pristanak toga tijela u smislu ZKP, kan. 127. Biskup ipak može sazvati zbor savjetnika kada to drži prikladnim ili potrebnim, za neka žurna ili osjetljivija, diskretnija pitanja koja treba riješiti, ne isključujući ni pitanja podjeljivanja pojedinih službi u biskupiji, o čemu su savjetnici dužni čuvati tajnu. Stoga to tijelo treba shvatiti kao uže biskupovo vijeće, koje omogućuje stvarnu i iskrenu razmjenu mišljenja u otvorenom pa i povjerljivom dijalogu biskupa i savjetnika. Stoga se može ustvrditi da je zbog savjetnika *per definitionem* i po samoj svojoj naravi eminentno tijelo unutarcrkvenog dijaloga, suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini.

Mandat članovima zbora savjetnika traje pet godina, ali »kad istekne pet godina, zbor savjetnika nastavlja obavljati svoje zadaće, sve dok se ne osnuje novi zbor« (ZKP, kan. 502, § 1). Ako nekom članu iz bilo kojeg razlog prestane članstvo za vrijeme trajanja mandata (odreknućem, oduzećem, smrću), dijecezanski biskup nije obvezan na njegovo mjesto imenovati novog savjetnika, osim ako je potrebno popuniti minimalni broj od šest članova (a najviše ih može biti dvanaest), prema odredbi ZKP, kan. 502, § 1.²³

²² Usp. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, *Responsa ad proposita dubia*, 26. VI. 1984., u: AAS, 76 (1984.) 8, 747.

²³ Usp. *Isto*.

Osim toga, biskupska konferencija može odrediti da se zadaće zbora savjetnika povjere stolnom kaptolu, ali Hrvatska biskupska konferencija još nije donijela takvu odredbu, što znači da svaki dijecezanski biskup na području HBK treba prema ZKP, kan. 502, § 1 formirati zbor savjetnika. U apostolskom vikarijatu i prefekturi zadaće zbora savjetnika vrši misijsko vijeće o kojem se govori u ZKP, kan. 495, § 2, osim ako pravo određuje što drugo (ZKP, kan. 502, §§ 3–4).

Zboru savjetnika predsjedava: a) dijecezanski biskup; b) kada je stolica spriječena ili prazna, pomoćni biskup sve do izbora dijecezanskog upravitelja; c) ako nema pomoćnog biskupa, svećenik koji je u zboru savjetnika najstariji po ređenju (ZKP, kan. 502, § 2), a ako ih je više zaređeno istog dana, onda stariji po životnoj dobi.

Dakle, zakonodavac je predvidio sve slučajeve u kojima nastupa uloga tog tijela sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti, i zato mu daje stabilnost u kanonskom pravu. Za razliku od prezbiterskog vijeća, zbor savjetnika zato ne prestaje kad je stolica prazna, nego tada preuzima upravu biskupije, ako nema pomoćnog biskupa, te u roku od osam dana mora izabrati dijecezanskog upravitelja, koji upravlja biskupijom do imenovanja i preuzimanja u posjed novog biskupa (ZKP, kan. 419).

Dakle, *zadaće zbora savjetnika* razlikuju se već prema različitim situacijama u biskupiji te mogu biti kvalificirane kao pomoć biskupu ili kao institucionalne zadaće (za vrijeme spriječene i prazne stolice):

a) Kada je *stolica popunjena*: propisan je »*pristanak*« zbora savjetnika i ekonomskog vijeća da bi dijecezanski biskup mogao izvršiti neke određene čine upravljanja i otuđenja: za poslove izvanrednog upravljanja (ZKP, kan. 1277), otuđenje dobara u granicama najmanjeg i najvećeg iznosa (ZKP, kan. 1292, § 1), posao kojim se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe (ZKP, kan. 1295).

Dijecezanski biskup dužan je *saslušati* zbor savjetnika (to jest, tražiti savjet ili mišljenje): kada je riječ o obavljanju poslova upravljanja od veće važnosti (ZKP, kan. 1277); te kod imenovanja i uklanjanja »za vrijeme službe« biskupijskog ekonoma (ZKP, kan. 494, §§ 1–2).

b) Kada je *stolica spriječena*: zbor savjetnika, uz određene uvjete, izabire svećenika koji upravlja biskupijom (ZKP, kan. 413, § 2).

c) Kada je *stolica prazna*: ako nema pomoćnog biskupa, zbor savjetnika mora što prije obavijestiti Apostolsku Stolicu o biskupovoj smrti (ZKP, kan. 422); ako nema pomoćnog biskupa, vlast upravljanja biskupijom do imenovanja dijecezanskog upravitelja ima zbor savjetnika (kan. 419 i 426); zboru savjetnika pripada zbor dijecezanskog upravitelja (ZKP, kan. 421, § 1); dijecezan-

ski upravitelj polaže ispovijest vjere pred zborom savjetnika (ZKP, kan. 833, br. 4); eventualno odreknuće dijecezanskog upravitelja (ZKP, kan. 430, § 2).

Propisan je također *pristanak* zbora savjetnika da bi dijecezanski upravitelj mogao dati ekskardinaciju i inkardinaciju i dopuštenje da se prijeđe u drugu partikularnu Crkvu, nakon isteka godine dana otkad je prazna biskupska stolica (ZKP, kan. 272); da bi mogao ukloniti sa službe kancelara kurije i druge bilježnike (ZKP, kan. 485) i da bi mogao dati otpusno pismo za svjetovne ređenike (ZKP, kan. 1018, § 1).

Zbor savjetnika ima i neke daljnje ovlasti: zadaća je papinskog izaslanika pitati za savjet neke iz zbora savjetnika u svrhu imenovanja dijecezanskog biskupa ili biskupa koadjutora (ZKP, kan. 377, § 3); prisutnost zbora savjetnika kod kanonskog preuzimanja biskupije u posjed od strane dijecezanskog biskupa (ZKP, kan. 382, § 3), biskupa koadjutora (ZKP, kan. 404, § 1), biskupa koadjutora i pomoćnog biskupa, u slučaju potpune spriječenosti dijecezanskog biskupa (ZKP, kan. 404, § 3).

Nije predviđeno sudjelovanje članova zbora savjetnika na pokrajinskom saboru i na biskupijskoj sinodi premda se tomu ne vidi pravi razlog, tim više ako uzmemo u obzir da je riječ o eminentno savjetodavnom tijelu na biskupijskoj razini. Naime, nije dovoljno što mogu sudjelovati kao članovi prezbiterskog vijeća budući da su ta dva tijela potpuno različita i samostalna, a osim toga, kako smo vidjeli, član zbora savjetnika u tijeku svojeg mandata ne mora istodobno biti i član prezbiterskog vijeća.

6. Biskupijsko ekonomsko vijeće

Biskupijsko ekonomsko vijeće vrši funkciju savjetovanja, kontrole i programiranja. Njegova se mjerodavnost proteže na sva crkvena dobra koja postoje u biskupiji i koja su podložna biskupovoj vlasti. Riječ je o tijelu izravne suradnje i suodgovornosti s dijecezanskim biskupom u specifičnom području gospodarskog upravljanja dobrima biskupije i biskupu podložnih pravnih osoba, te za redovito i ispravno funkcioniranje pretpostavlja da postoji unutarcrkveni dijalog koji je potreban na specifičnom području djelovanja toga biskupijskog tijela. Ne treba, naime, izgubiti iz vida da su crkvena vremenita dobra, upravo zbog toga što nose atribut »crkvena«, podložna isključivo kanonskim svrhama koje su sukladne poslanju i djelovanju Crkve, a te su svrhe opisane u ZKP, kan. 1254, § 2: »Svrhe koje su joj [Katoličkoj crkvi] vlastite osobito su ove: uređenje bogoštovlja, briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima.« Riječ je o vrlo

važnim svrhama, na koje često upozorava i današnji papa Franjo, pa bi se bilo kakvo nepoštivanje tih svrha moglo i redovito se negativno odražava na život, moralni integritet i vjerodostojnost Crkve. Stoga papa Franjo na početku motuproprija *Vremenita dobra* (4. VII. 2016.) naglašava kako »Crkva osjeća odgovornost i obraća najveću pažnju da upravljanje vlastitim gospodarskim resursima bude uvijek u službi takvih svrha«²⁴. Zbog toga je lako uočiti da je riječ o vrlo osjetljivom i delikatnom području zbog čega je potrebno savjesno se pridržavati kanonskih odredaba u upravljanju crkvenim vremenitim dobrima. Iz toga se vidi koliko je baš na tom području važna suradnja i suodgovornost svih upravitelja crkvenih vremenitih dobara, ali i onih koji na tome surađuju i suodgovorni su, kao što su to članovi biskupijskoga ekonomskog vijeća.

Osnivanje ekonomskog vijeća obvezatno je za svaku biskupiju. Vijeće se sastoji od barem *trojice vjernika*. Ekonomskom vijeću mogu pripadati bilo klerici bilo redovnici, kao i laici (*Communicationes*, 5 [1973.] 229), muške i ženske osobe. Opći izraz *vjernici* nikog ne isključuje. Za članstvo u biskupijskom ekonomskom vijeću ipak se traži: da osoba bude stručna u ekonomiji i u civilnom pravu, budući da je riječ o jednom čisto tehničkom tijelu; da se odlikuju poštenjem (ZKP, kan. 492, § 1), a to je moralna kvaliteta koja je potrebna za svaku crkvenu službu.

Vijeću predsjedava sam dijecezanski biskup ili njegov ovlaštenik. *Imenovanje* članova vijeća je u mjerodavnosti dijecezanskog biskupa, koji po sebi nije dužan tražiti mišljenje ili pristanak od bilo kojeg tijela. Međutim, razboritost će, već prema pojedinim slučajevima, sugerirati da se o tome savjetuje sa zborom savjetnika i s drugima svojim suradnicima koji su suodgovorni u kuriji.

Članovi ekonomskog vijeća imenuju se na pet godina. Predviđeno je i ponovno uzimanje za više susljednih petogodišta, bez ikakva ograničenja (*Communicationes*, 14 [1982.] 214). Posebnost te odredbe diktira potreba da se osigura kontinuitet službe, kojoj česte promjene ponekad mogu nanijeti štetu. S druge pak strane, s razboritim imenovanjem na »pet godina«, ublažene su moguće opasnosti i iznenađenja.

²⁴ FRANCISCUS PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae de nonnullis officiis in rem oeconomicam-nummariam I beni temporalis* (4. VII. 2016.), u: AAS, 108 (2016.) 8, 862–865. »La Chiesa, di conseguenza, sente la responsabilità di porre la massima attenzione affinché l'amministrazione delle proprie risorse economiche sia sempre al servizio di tali fini« (*Isto*, 862). Osim toga, od samoga početka svojeg pontifikata papa Franjo vraća u središte govora teme: *Crkva siromašnih, siromašna Crkva i Crkva za siromahe*, iako je izraz *Crkva siromašnih* u crkveni govor uveo papa Ivan XXIII. i to prije početka Drugoga vatikanskog koncila. Usp. Stjepan BALOBAN, »Crkva siromašnih« od pape Ivana XXIII. do pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 3, 479–503.

U biskupijsko ekonomsko vijeće ne mogu biti imenovane osobe koje su s biskupom povezane krvnim srodstvom ili tazbinom sve do četvrtog stupnja (ZKP, kan. 492, § 3).

Zadaće biskupijskoga ekonomskog vijeća, s dodanim obvezama, određene su u Knjizi V. *Zakonika kanonskog prava*, koja nosi naslov »Vremenita crkvena dobra«. Što se obveza tiče, i članovi ekonomskog vijeća trebaju se držati, obdržavajući ono što treba obdržavati (*servatis servandis*), ZKP, kan. 1282 i onih koji slijede, a odnose se na obveze svih upravitelja crkvenim dobrima. Članovi ekonomskog vijeća napose moraju obavljati svoje zadaće u ime Crkve, prema pravnoj odredbi (ZKP, kan. 1282); moraju prisegom zajamčiti da će dobro i vjerno upravljati (ZKP, kan. 1283, br. 1); ne smiju samovoljno napustiti preuzetu službu (ZKP, kan. 1289).

Prema kann. 493 i 494, § 3 zadaća je ekonomskog vijeća: svake godine, prema uputama dijecezanskog biskupa, pripremiti (*apparare*) predračun primitaka i izdataka koji se predviđaju za sveukupno upravljanje biskupijom u idućoj godini; potvrditi (*probare*) račun primitaka i izdataka, koji sastavlja ekonom prema odredbi ZKP, kan. 494, § 4; odrediti opće kriterije, na kojima se treba nadahnuti upravljanje biskupijskim dobrima (ZKP, kan. 494, § 3).

Uloga je biskupijskoga ekonomskog vijeća da pomogne dijecezanskom biskupu u upravljanju biskupijskim vremenitim dobrima. Ta je uloga po sebi *savjetodavna*, ali ponekad može biti i odlučujuća, kada je biskupu prema kanonskim propisima potreban pristanak tog vijeća da bi mogao valjano djelovati.

U tim je slučajevima predviđeno da biskupijsko ekonomsko vijeće ima savjetodavnu ulogu, to jest da daje *mišljenje* ili *savjet* dijecezanskom biskupu: za imenovanje i uklanjanje »za vrijeme službe« biskupijskog ekonoma (ZKP, kan. 494, § 2); za obavljanje poslova koji su od veće važnosti (ZKP, kan. 1277); za nametanje umjerenog doprinosa za potrebe biskupije (ZKP, kan. 1263); za određivanje poslova koji prelaze granice i način redovitog upravljanja, s obzirom na pravne osobe podložne vlasti dijecezanskog biskupa (ZKP, kan. 1281, § 2); s obzirom na novac i vrijednost pokretnih dobara doznačenih nekoj zakladi koje valja uložiti »u korist iste zaklade, s izričitim i pojedinačnim spominjanjem obveze« (ZKP, kan. 1305); s obzirom na smanjenje obveza za nabožne svrhe, osim misnih obveza, što se ravna prema propisima ZKP, kan. 1308 (ZKP, kan. 1310, § 2).

U sljedećim je slučajevima propisano da biskupijsko ekonomsko vijeće daje *pristanak* dijecezanskom biskupu: za sve poslove izvanrednog upravljanja (ZKP, kan. 1277); za otuđenje biskupijskih dobara ili za otuđenje dobara koja pripadaju pravnim osobama koje su podložne vlasti dijecezanskog biskupa

i čija je vrijednost u granicama najmanjeg i najvećeg iznosa što ga svaka biskupska konferencija mora odrediti za svoje područje (ZKP, kan. 1292, § 1). Sada je na snazi odredba kojom je HBK odredila najmanji iznos od 150.000 € i najveći iznos od 1.000.000 €²⁵; za otuđenje predmeta kojih vrijednost prelazi najviši iznos, ili za otuđenje stvari darovanih Crkvi zavjetom, ili za otuđenje dragocjenih stvari zbog umjetnosti ili povijesti, za valjanost otuđenja traži se dopuštenje Svete Stolice (ZKP, kan. 1292, § 2).

Osim tih, biskupijsko ekonomsko vijeće ima i *ostale zadaće*: imenuje novoga biskupijskog ekonoma ako bi biskupijski ekonom bio izabran za dijecezan-skog upravitelja (ZKP, kan. 423, § 2), što pretpostavlja da u vrijeme *sede vacante* to tijelo i dalje ostaje na snazi; te ispituje račune, koje svake godine moraju podnijeti upravitelji svih crkvenih dobara (ZKP, kan. 1287, § 1).

Umjesto zaključka: poticaj na porast suradnje i suodgovornosti

Unutarcrkveni dijalog nije neka neodređena kategorija niti je prepuštena do-broj volji pojedinaca u Crkvi, bez obzira na kojem su položaju i koju službu u Crkvi vrše. Riječ je o dijalogu koji nema alternative ako Crkva želi biti ona i onakva kakvu je vidi Drugi vatikanski kloncil, a to je Crkva dijaloga ne samo *ad extra* nego i *ad intra*. Taj dijalog *ad intra* ima i svoje konkretne izričaje u različitim crkvenim strukturama i tijelima na raznim razinama Crkve, od one sveopće do partikularne Crkve. Tako se unutarcrkveni dijalog na razini partikularne Crkve, a prva je među njima biskupija,²⁶ artikulira u konkretnim tijelima suradnje i suodgovornosti. Cilj nam je bio ovim prilogom ukazati na njih kao na *postojeća sredstva i pomoć* koji se nude svima, i vjernicima klericima

²⁵ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Dopunske odredbe uz Zakonik kanonskog prava, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 7–11. Dopunske odredbe HBK promijenjene su glede ZKP, kan. 1292, § 1, koji govori o najmanjoj i najvećoj svoti kada je u pitanju otuđenje crkvenih dobara. Odlukom (dekretom) kardinala Josipa Bozanića, nadbiskupa zagrebačkog i predsjednika Hrvatske biskupske konferencije, br. 581/2006. od 25. studenoga 2006. određena je najveća svota od 1.000.000 (jedan milijun) eura, a dekretom br. 657/2006. od 25. studenoga 2006. godine određena je najmanja svota u iznosu 150.000 (sto pedeset tisuća) eura. Ti su dekreti stupili na snagu »s danom donošenja«. Do te promjene dopunske su odredbe HBK određivale najveći iznos 300.000 američkih dolara (USD), a najmanji iznos 100.000 američkih dolara (USD). U *Službenim vijestima HBK* objavljen je samo Dekret o najvećoj svoti: Dekret o najvećoj svoti prema odredbi ZKP, kan. 1292 ZKP-a, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 14 (2006.) 1 (19), 3.

²⁶ Osim biskupije, prema ZKP, kan. 368, postoji još pet oblika crkvenog ustrojstva koji dolaze pod nazivom »partikularna crkva«. To su: područna prelatura, područna opatija, apostolski vikarijat, apostolska prefektura i za stalno osnovana apostolska administratura.

i vjernicima laicima, i članovima ustanova posvećenog života, da promiču i razvijaju koristan i izgrađujući međusobni dijalog, suradnju i suodgovornost koja može biti samo na dobrobit Crkve.

Pritom valja biti svjestan i toga da su te strukture suodgovornosti, konkretno razna biskupijska vijeća, među ostalim, dobila posebni zamah u razdoblju poslijekoncilске obnove Crkve i u dobroj su mjeri plod sveobuhvatne reforme Drugoga vatikanskog koncila. Premda je od završetka Koncila prošlo pedeset i tri godine, a od proglašenja i stupanja na snagu novog *Zakonika kanonskog prava* trideset i pet godina, ipak se ne može reći da je ostvareno jedno cjelovito i zaokruženo iskustvo i baština koji bi dopustili konačnu jasnoću promišljanja o tim tijelima suodgovornosti i suradnje, bilo na planu spoznaje bilo na planu crkvene prakse. Naime, načelo sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti u kontekstu nadaleko promovirane i isticane koncilске ekleziologije, u čijem je središtu bez sumnje *zajedništvo* Božjeg naroda (*communio*), bio je izuzetno dalekovidan, ali istodobno i zahtjevan, koncilski projekt čiji postupak punog ostvarenja dostiže do naših dana, što dokazuje i naslov ovogodišnjega Teološko-pastoralnog tjedna: »Unutarcrkveni dijalog, suradnja i suodgovornost«. Mogli bismo zato reći da ne začuđuje ako nećemo u svakoj partikularnoj Crkvi naići na sva predviđena tijela sudjelovanja ili na sve pravne akte, statute i pravilnike koji prate njihovo osnivanje i djelovanje. Pritom se misli na ona tijela i strukture koje smo ovdje prikazali: biskupijska sinoda, biskupijsko pastoralno vijeće, prezbiterско vijeće, zbor savjetnika (konzultora) i biskupijsko ekonomsko vijeće. Pravni akti samo pomažu uredno osnivanje, djelovanje i ostvarivanje svrha i zadaća tijela i struktura suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini.

Sukladno poticajima i mentalitetu sadašnjeg pape Franje,²⁷ i na ovom će području trebati strpljenja, ali istodobno i dovoljno otvorenosti, odvažnosti i nastojanja da se napreduje i da se dopusti rast i sazrijevanje, što znači da biskupijska tijela doista djeluju i ostvaruju svoju svrhu zbog kojih su u kanonskom pravu propisana i zbog kojih postoje. Ta su tijela usko povezana s dijecezanskim biskupom i neposredno mu, svaki na svoj način, pomažu u upravljanju biskupijom i promicanju pastoralne djelatnosti upravo pod vidom suradnje i

²⁷ Vidi homiliju na jutarnjoj svetoj misi u kapeli *Domus Sanctae Marthae* 27. siječnja 2017. godine, u kojoj je papa Franjo naglasio da kršćani sadašnjost trebaju živjeti s odvažnošću i strpljenjem: »il consiglio per vivere l'oggi è continuare con questo atteggiamento, che descrive i primi cristiani, di coraggio, di pazienza, di andare avanti, di non avere paura«, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/cotidie/2017/documents/papa-francesco-cotidie_20170127_anime-ristrette.html (20. I. 2018.).

suodgovornosti. Redovito to čine savjetom (*consilium*), ali i davanjem pristanka (*consensus*) kad je prema pravnoj odredbi to potrebno.

U tom smislu bilo je prikladno naglasiti i pojasniti smisao i značenje *odlučujućeg i savjetodavnog glasa* u Crkvi i kanonskom pravu budući da se ponekad može naići i na dvojbena tumačenja pod utjecajem svjetovnog shvaćanja tih pojmova. Naime i jedan i drugi glas u crkvenim, pa tako i biskupijskim tijelima, važni su u postupku donošenja odluke (*decision making*) mjerodavne vlasti. Mjerodavni poglavar donosi konačnu odluku (*decision taking*), koja je ishod sudjelovanja i suodgovornosti tijelâ predviđenih na razini partikularne Crkve.²⁸ Prezbitersko vijeće i zbor savjetnika to čine ne samo na temelju krštenja nego i na temelju ministerijalnog svećeništva koje ih učvršćuje u zajedništvu s biskupom, dok biskupijsko pastoralno i ekonomsko vijeće to čine na temelju općeg svećeništva u snazi krštenja.²⁹ Na taj način, u duhu međusobnog zajedništva i u svijesti da je Duh Božji onaj isti koji u Crkvi vodi i one koji su po službi pozvani donositi odluke i one koji u tome sudjeluju savjetom ili pristankom, biskupijska tijela suradnje i suodgovornosti promiču unutarcrkveni dijalog i zajedništvo Božjeg naroda u služenju istini i poslanju Crkve.

²⁸ To potvrđuje i Karl Rahner u članku o unutarcrkvenom dijalogu, koji je objavljen dvije godine nakon završetka Drugoga vatikanskog koncila: Karl RAHNER, *Il dialogo all'interno della Chiesa*, u: *Aggiornamenti sociali*, 18 (1967) 6, 417–432. Autor se izrijeком osvrće na ulogu dijaloga u donošenju odluke od strane vlasti te kaže: »La stessa autorità oggi presuppone praticamente e concretamente come necessario per le proprie decisioni il dialogo che informa [...] l'autorità e le sue decisioni presuppongono anche a livello ufficiale il dialogo come mezzo oggettivo per arrivare a una giusta decisione e non possono comunque sostituirsi ad esso« (*Isto*, 424).

²⁹ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Presentazione*, u: RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, 7–8.

Summary

**BODIES OF PARTICIPATION AND CO-RESPONSIBILITY AT THE
DIOCESAN LEVEL**

Slavko ZEC

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Theology in Rijeka – Dislocated Studies
Omladinska 1, HR – 51 000 Rijeka
slavko.zec@ri.t-com.hr

Cooperation and co-responsibility in the Church are based in the fundamental communion (communio) that exists among all Christ's faithful. Communion and synodality are fundamental characteristics of the Church as the people of God and this was also clearly stated in the ecclesiology of the Second Vatican Council. The realisation of these fundamental determinants is especially evident at the level of particular Church, the diocese.

The article is, therefore, presenting canonical structures of cooperation and co-responsibility at the diocesan level as the concrete bodies through which dialogue within the Church takes place. These structures, however, can also be present in other forms of the particular Church that are legal equivalents of the diocese (Code of Canon Law, can. 368). This category refers to the following bodies: diocesan pastoral council, council of presbyters, assembly of counsellors, and diocesan economic council. However, one should also not disregard the diocesan synod as an important structure through whose gathering participation and cooperation are manifested. All these bodies are significant and important because through their opinions, counsels, and, occasionally, giving assent in accordance with the law, they are of help to the diocesan bishop in making decisions and governing the diocese. Hence, they contribute to the pastoral and every other kind of wellbeing of the particular Church.

The conclusion emphasises that all bodies of cooperation and co-responsibility at the diocesan level are needed and have their place and role in the life of the particular Church. They give their specific contribution to the process of decision making of the relevant ecclesial authorities that aim at the common wellbeing of the diocese and the whole Church.

Keywords: *particular Church, arch/diocese, structures of participation and co-responsibility, advisory and decisive vote, diocesan synod, pastoral council, council of presbyters, economic council, assembly of counsellors.*